

Jens O. Hagen

Fra Tolga til Dakota i 1916

Nedskrevet etter lydbåndopptak

Tolga 1911

Dette er en historie fra virkeligheten som min far Olav Hagen fra Tolga har fortalt til meg i påsken 1974. Det var slik han opplevde det i ung alder.

Han ble født som den tredje yngste i en søskenflokk på sju i “*Skreddargarden*” på Tolga den 22. juni 1901. Da han var fem år, i 1906 døde moren Goro, og noen av søsknene ble satt bort til slektninger. Far fikk komme til sin tante på Tynset der han ble til han ble konfirmert i 1915. Det året fikk han brev fra sin morbror i Amerika som

ville at han og broren Magne, som var to år eldre, skulle komme til han i Nord-Dakota. De fikk låne penger av onkelen til billett som den gangen var 300 kr på emigrantklasse. De var glad for å få tilbudet, for det var spennende å få komme til Amerika, og dessuten var det ikke så mange muligheter til arbeid for en ungdom uten gård den gangen. Så våren 1916, da far var 14 og Magne 16 år, bestemte de seg og sa takk til tilbudet. Og her følger historien slik far fortalte den til meg:

*Jens O. Hagen som konfirmant 14 år gammel
før Amerikareisen*

Våren 1916 hadde vi bestemt oss. Vi reiste fra Tolga den 12. mai. Det var stor flom i Glomma det året, og det var brudd på jernbanen i Stor-Elvdal. Det var lenge uklart om toget kunne gå over bruddstedet, så vi kunne komme til Kristiania i rett tid før båten skulle gå. Men så fikk vi beskjed om at linjen var klar. Det toget vi reiste med var det første som gikk over bruddstedet.

I Kristiania oppholdt vi oss i to dager. Der fikk vi ordnet med diverse papirer og med ambassaden. Tiden der ble også benyttet til å hilse på kjentfolk. Det var folk fra Tolga som hadde flyttet til Kristiania.

En historie derfra må jeg fortelle. Den siste kvelden før båten gikk var vi bedt til byggmester Andreas Sandmæl. Det var også to damer der fra Tolga

som hadde vært i følge med oss på toget nedover. Det var Olava Sæther og Olava Moen. De hadde med seg rømme fra Tolga, og skulle koke rømgrøt så vi fikk smake før vi dro. Men det ble sent før grøten ble ferdig, og vi måtte gå, for vi hadde fått beskjed om at hotellet vi bodde på stengte kl. 11 om kvelden. De beklaget seg over at vi ikke fikk smake på grøten før vi dro, men vi sa at "dokk fe holde grøten varm te vi kjem att." Det ble lenge å holde grøten varm i tilfelle, og jeg kan ikke huske vi fikk rømgrøt da vi kom att.

Men kl. 9 om morgenen den 15. mai gikk vi ombord i "Kristianiafjord" til Den Norske Amerikalinje. Det var en ny båt, den var sjøsatt i Birkenhead i England den 23. november 1912. Det var mange som møtte opp på brygga for å vinke og ta farvel med oss. Og så bar det ut Kristianiafjorden med oss. Jeg var ikke fylt 15, og bror Magne var 16 år.

Vi reiste langs kysten, og var innom både Stavanger og Haugesund før vi kom til Bergen. Der ble vi liggende en stund, og vi benyttet da anledningen til å bese oss der. Der var våren etter en stor brann der, og det var store strekninger av Bergen by som var ødelagt. Om bord ble vi kjent med en gutt fra Hedemarken som også skulle til Amerika. Når vi var i byen pleide vi å gå inn på en kaffestue og kjøpe oss en kopp kaffe. På siste turen i byen gikk vi innom og kjøpte oss en kopp kaffe og et par brød. Det kom også en fløtemugge på bordet, men for oss så det ut som det var melk i mugga. Vi var så uforskammet at vi helte alt opp i kaffen. Vi ble sittende en stund, men så

kom jenta og skulle rydde av bordet, og fikk se at vi hadde tømt fløtemugga. Hun begynte å prate, men vi skjønnte ingen ting av det hun sa, for hun snakket bergensk, og det var ikke norsk for oss. Hun brukte kjeft, og da hun kom til døra sa hun at “neste gang skal de få melk”. Det var det eneste vi skjønnte av hele tiraden. Men det ble ingen neste gang på oss der.

Så gikk vi ombord igjen, og kl. 12 om kvelden den 17. mai gikk vi ut fra Bergen, over Nordsjøen. 1. verdenskrig hadde begynt, og da vi kom forbi nord spissen av Skottland ble vi oppbrakt av engelske krigsskip. De skjøt tre skudd foran baugen så vannet sprutet inn over dekket. Vi ble da bragt inn til Kirkvaal på Orkenøyene. Der måtte vi gå gjennom flere minefelter før vi kom inn på havna. Der ble passasjerlistene undersøkt, og all brevposten ble brakt i land. Etter det fikk vi gå videre. Den avstikkeren tok oss to dager ekstra.

Over Atlanteren hadde vi mye forferdelig uvær. Det var slik storm at båten sto mere på ende enn den gikk på rett kjø. Nå er det slik at når du reiser mot vest så må du stille klokka etter sola. Men vi hadde ingen klokke å stille, så vi var tidlig oppe hver dag. Men omsider kom vi så langt som til den amerikanske østkysten, og innseilingen til New York. Det var en stor opplevelse for oss å se skyskraperne i New York, det var omtrent som å se en skog. Da vi kom i land ble vi bragt inn til Ellis Island. Det var den 28. mai, så vi hadde brukt 11 dager over Atlanten inklusive de to dagene vi lå i Kirkvaal. Ellis Island hette også “emigrantenes helvete” og der ble vi undersøkt, det var ikke alle som kom videre. Der var vi også litt

uheldig, for vi kom akkurat på en amerikansk høytidsdag – “The decorations day” – og da var det ingen som skulle arbeide, så vi ble der helgen over. Det var ingen oppredde senger der, så vi satt på benker og lå på gulvet og sov. Det var også mye immigranter fra syd-Europa der, men vi var adskilt i hvert vårt rom, så vi fikk ikke ha kontakt med hverandre. Men endelig om morgenen den tredje dagen fikk vi komme videre.

Vi ble oppstilt på perrongen på jernbanestasjonen. Vi skulle med toget til Minneapolis. Det ble tre døgn på toget på harde trebenker, og der var det ingen sovekupe, så vi satt og sov gjennom tre døgn. På den turen passerte vi flere byer, deriblant Chicago. Der måtte vi bytte tog, men det gikk det og. Vi hadde forresten en artig opplevelse i Pittsburg. Der stoppet toget en time. Vi gikk ut av toget og ruslet litt rundt, og kom omsider fram til lokomotivet. Der kom lokomotivføreren og fyrbøteren ned og begynte å prate med oss. Vi fikk da fortalt at vi kom fra Norge. De hufset på seg og mente at det var kaldt der. Så forklarte vi at vi skulle til Nord-Dakota, og de mente at det var like kaldt der, så vidt vi kunne skjønne på dem. Nå var det så at før vi reiste fra Tolga, så fikk vi som avskjedsgave av handelsmann Axel Stengel, hver vår eske med Havanna Wiffs cigarer. Vi hadde ikke rørt disse, men så kom vi plutselig på at vi skulle spandere cigarer på lokomotivfolka. De syntes nok at det var rart at vi smågutter på 14 og 16 år hadde cigarer, men de tok hver sin. Etterpå stakk lokomotivføreren opp i byen og kom igjen med en cigar til hver av oss, og den var sikkert 8 - 10 tommer lang.

Fortelleren og onkel Pete i Lignite

Fortelleren og onkel Pete i Lignite.

Toget gikk videre, og i sin tid kom vi frem til Lignite i Nord-Dakota. Vi hadde på forhånd fått beskjed om at vi kunne gå inn i hvilken som helst butikk for å spørre etter onkel Pete. For på alle butikker her snakket de norsk. Så vi gikk inn på den første butikken vi så, og den hadde norsk navn. Garborg hette butikken og innehaveren var norsk. Han ringte for oss til onkel, som han kjente godt, og sa ifra at vi var kommet. Og en halv time senere var onkel Pete der med bilen. Og så bar det utover prærien til vi kom til farmen. Der ble vi godt mottatt, til og med hunden var glad da vi kom.

Da begynte det daglige liv på farmen. Jeg var ikke fylt 15 år, men det ble det ikke tatt mye hensyn til det. Det var ikke mye "kjære mor" der. Kl. 5 om morgenen kom farmeren opp i trappa og skrek "dayligh" – dagslys. Da var det ut å jobbe. Først var det å gå i stall og fjøs, for å stelle kuer og hester, sele på hestene og melke kuene. Frokost kl. 6, så var det ut å spenne for plog eller annet redskap og være klar til kl. 7. Da kjørte vi i ett strekk til kl. 12, da var det lunsj. Men først skulle vi vatne og føre

hestene, siden kunne vi spise. Kl. 1 var det til igjen og kjøre i ett til kl. 6. Da var det middag. Etterpå skulle vi pusse og stelle hestene, melke kuene og gjøre alt klart til kvelden. Vi ble aldri ferdig før kl. 9 og ofte ble kl 10 om kvelden før vi kunne gi oss. Slik gikk den ene dagen etter den andre.

Pløying på prærien i Red Riverdalen Olav til høyre med 6 hesters spann og fem skjær på ploget.

Av arbeid vi drev med, så var pløying en vesentlig del. Vi hadde en lederhest som hette "Duke". Han var meget klok, og så hadde den bare ett øye. Det var sånn at vi kjørte et visst antall fårer for økta. Fåra var fra en til tre engelske mil lang (fra 1,6 til 4,8 kilometer). Var fåra en mil kjørte vi sju fårer frem og tilbake. Det blir 14 engelske mil for hver økt. Jeg prøvde en gang å snu hestene for å ta en får til, men da tok Duke to skritt, og så snudde han og så på meg. Den lurte nok på hva jeg tenkte på, om jeg ikke kunne telle, for det kunne han.

Så var det en høst, jeg tror det var i 1918, vi drev med tresking. Vi var 15-16 mann på laget. Der var det også en svenske som hette Grenberg. Han hadde en farm der, men han var med

på treskelaget. Vi hadde et ambulerende treskeverk, og mannskapet kom fra farmene som var med i treskeringen. Grenberg tilhørte en sekt som holdt sabatten, så han hadde helligdag på lørdag. Han kunne fortelle oss nøyaktig hvor mange som skulle bli salige. Han nevnte et tall på noe over 14000, flere var det ikke. Så det var ikke store sjansene for oss. Han tok fri og gikk hjem fredagskvelden, men kl 6 lørdagskvelden var han på plass igjen. Vi hadde ikke noen hviledag i det hele tatt vi. Var det pent vær, så var det å kjøre i ett strekk om det var lørdag eller søndag eller mandag. Det hendte en høst at vi kjørte i ett strekk i tre uker, men da kom regnet en ettermiddag, da nyttet det ikke lenger og vi måtte holde opp.

Vinterlivet på farmen i Nord-Dakota var mere stille. Men litt arbeid var det med å stelle dyra. Men vi hadde som regel ikke noe betaling heller da. Det var å jobbe for kosten. Men det kunne være ganske hardt vær der i blant med snø og storm over prærien. Det var ikke så sjelden at været var så tett at vi ikke så fra våningshuset og ned til stallen, enda det ikke var så langt. Vi måtte strekke tau mellom de forskjellige husene om vinteren, som vi kunne holde oss i når vi skulle ut. Det hadde hendt at folk hadde gått seg bort på den turen. Det hadde også hendt at folk hadde frosset i hjel like ved farmen fordi de ikke fant inn igjen.

De to første vintrene gikk vi på skole for å lære språket. Det første året begynte vi på skolen i slutten av november, når alt arbeid på farmen var gjort. Det året gikk vi fire måneder. Som lærer hadde vi ei dame som hette Mil-

*Bror Magne på onkel Petes farm
Lignite Nord Dakota.*

dred Remmington. Hun var amerikaner og kunne ikke annet språk enn engelsk, og jeg kunne knapt si god dag på engelsk enda, så det var ganske hardt til å begynne med, men vi kom da godt ut av det med hverandre likevel. Da de fire månedene var gått, så kunne jeg såpass at jeg klarte meg over alt, både med å lese og skrive. På julefesten det året fikk jeg i oppdrag å lese et dikt på engelsk, som jeg visstnok greidde bra. Andre vinteren gikk vi i hele fem måneder. Da hadde vi en lærer som hette Magnus Thompson. Han var født av norske foreldre i Wisconsin. Foreldrene var fra Sogn og var innvandret til Amerika en gang på 1800 tallet. Han var en veldig flink lærer, og det var ikke bare språket vi studerte med ham, men forskjellige andre fag også. Så jeg hadde godt utbytte av den skolegangen.

Jeg var i Lignite vestre i Nord-Dakota om høsten da spanskesyken herjet som verst. I en liten by i nærheten, som lå nesten på grensen til Montana, døde nesten alle innbyggerne. Jeg hørte at de måtte bruke gravemaskin på gravplassen for å få graver

På Pete Bergs farm i Lignite. Fra v: Pete Berg, Mrs Berg frk. Barmoen, Jimmy Sagdal, frk Barmoen 2, Olav Hagen, frk Barmoen, Martin Rønning. Foran Bergs barn.

nok, og kister var ikke å oppdrive. De måtte bare spikre sammen kasser av bord og planker som kunne forefinnes.

Vi reiste til Minnesota høsten 1918, og fikk jobb i skogen der. Første vinteren jobbet jeg for en farmer i Saum, Red River Valley i Minnesota. Han het John Wolden og var annen generasjons norsk-amerikaner. Hans far Ola Volden utvandret fra Tolga i 1880. John ble gift med Ingeborg født Helblad, som utvandret fra Tolga i 1904.

Klimaet i Minnesota var noe mildere enn i Nord-Dakota, men arbeidet var like hardt og arbeidstiden den samme. I Minnesota hadde vi mange slags ville dyr. Bjørn var det mye av, og ulv og hjort så vi også. Det var artig når vi kjørte ut om morgenen, så kunne vi

se opptil fire – fem hjortedyr følge oss på veien. Det var et flott syn. En gang kjørte jeg høy fra en sånn “medou” som vi kalte det. Det var store høystakker som ble satt opp når de hadde slått høyet om sommeren. Da kom det to store “timbewolf”, store ulver som det var en del av på prærien der. Det var ikke fritt for annet en at jeg var litt redd, så jeg hoppa opp på lasset, tok tømmene og tenkte, at kommer de hit så må jeg få fart på hestene. Men heldigvis så ruslet de inn i skogen igjen. Men det var et flott syn å se sånne store dyr. De var sikkert 2 meter lange kraftige dyr. Vi hørte ulven ofte om morgenen, men det var eneste gangen jeg fikk se den.

Høsten 1920 kom vi til en skogsleir i Minnesota. Der hadde vi en tam

Settlere i Saum Minnesota, hovedsakelig tolginger, men med innslag fra Tynset.

Bak f v: Ole Helblad, Einar Stengel, Martin Volden, Magne Hagen, Esten Riise. Midterste rekke: Tora Krogseng Helblad, Hanna Riise og Johanna Stengel. Barna foran: Alphild Helblad, Hele Riise, Arnhild Riise, Bjarne Stengel, gutten i midten Bernhard Riise.

bjørn som skogsarbeiderne hadde fanget mens den var liten, og tatt den inn i leiren. Den gangen jeg så den var den tre år. Da gikk den rundt i skogsleiren fritt. Der hadde vi også en del griser. Det var en del av matlageret, for vi hadde ikke fryselager den gangen. Vi var ca 70 mann i leiren, så vi måtte ha en del flekk. Og bjørnen var kjæledeggen til alle mann. En dag kom det en ny kontorist til leiren. Han kom om morgenen, og utpå dagen måtte han ut et nødvendig ærend. Han gikk ut på baksiden av kontoret, og fikk se at det gikk en bjørn blant grisene. Han stakk inn igjen – hentet en rifle og skjøt bjør-

nen. Men den gutten var ikke stort verdt om kvelden, da guttene kom inn igjen fra skogen.

Han hadde skutt kjæledeggen til alle mann. Bjørnen ble flådd naturligvis, og skinnet ble tatt vare på, og så spilte vi kort om det, og en gutt fra Drammen vant skinnet. Og kontoristen forsvant neste dag, så det ble en kort visitt i skogsleiren på han.

Der i leiren hadde vi mange nasjonaliteter, men det var mest nordboere, og vi kan vel si flest nordmenn. For øvrig var det mye svensker og finner og en del tyskere, og noen få franskmenn. En dag kom det en eldre irlender innom for å få arbeid. Han var en stor og diger, møkkete og lusete gubbe. Og han var veldig glad i mat. Til frokost fikk vi noen store surdeigspannekaker. De var store som en vanlig tallerken og vi hadde nok med tre stykker ved siden av kaffe og diverse annet. Men den irlenderen presterte å spise tretten stykker hver dag. Men han ville aldri kle av seg om kvelden. Han la seg i køya med klea på. Det eneste han tok av seg var sko og strømper. Han hadde 7 par strømper, og det var hull i alle, så han hadde jobb når han skulle ta på seg strømpene om morgenen for å passe på at hullene ikke kom over hverandre. Men vi andre 70 mann på brakka så oss lei på at han ikke ville kle av seg. En kveld var det en stor svenske som tok han fatt. Han mente at han skulle kle av seg han og. Han tok da av seg det meste, men neste dagen pakket han sekken og gikk. Så var vi kvitt ham, men vi var ikke kvitt lusa. Det var vanlig i skogsleirene i Minnesota at det vrimlet av lus. I den leiren hadde vi greidd å holde der rent for lus til inn-

under jul, men da kom irlenderen. Det var lus over hele brakka på noen få dager. Da var vi ikke så lite forbannet, men vi kunne ikke bli kvitt lusa igjen.

Da våren kom og det ble slutt i skogen, reiste vi til byen. Der hadde vi hengt inn klær på hotellet om høsten før vi dro til skogs. Så gikk vi i butikken og kjøpte nytt undertøy, og fikk klippet av oss alt håret. Så gikk vi opp på hotellet, kledde av oss og tok et bad, og da vi fikk av oss klærne så vi at det vrimlet av lus. Så brente vi de klørne og var kvitt lusa.

Jeg skal fortelle litt om den gutten fra Drammen som vant bjørneskinnet. Han hette Teodor og var køyekamerat med meg hele vinteren. Det var en kjekk og grei kamerat. Jeg hilste kanskje på noen tusen nordmenn i Amerika, og alle sa at de skulle tilbake til "gamlelandet". Men Teodor sa at "til Norge kommer jeg aldrig mer". Vi syntes det var litt vondt å høre, men vi ville aldri spørre om årsaken. Han var den eneste unntakelsen jeg traff, ellers så ville de tilbake til "gamlelandet". Det var ikke så mange som fikk råd til det, men det var da noen som kom seg over igjen da og. Det var en svenske i leiren der i Minnesota. Han var en flink kar, jobbet akkord og tjente gode penger. Når vi om høsten begynte å snakke om at vi skulle reise til Norge til våren sa han "då skal jag och bli med". Det gikk ganske lenge, men innunder jul så måtte han til byen en tur. Da han kom tilbake etter noen dagen så var han blakk, og slik var det for mange. Så han ble ikke med da vi reiste.

Jeg kjørte tømmer den vinteren i skogen med to svære blå okser. Det var fint å kjøre med hest, men det var kan-

skje like fint med okser. De var så kloke at de skjønnte det som ble sagt til dem, og så kunne de hold rede på tida. De visste når det var lunsj, og de stoppet når det var middag, for da var det kvelden. Lunsj midt på dagen ble kjørt ut i skogen av kokkene. Da ble det gjort opp en stor varme som vi satt rundt og spiste.

Det kunne være snakk om uvær i Nord-Dakota om vinteren, men det kunne være uvær om sommeren også. Det kunne være lyn og torden og virvelvind eller blizzard som vi kalte det. En gang vi fikk en sånn blizzard blåste det ned en stallbygning med 14 hester. De fleste greide seg, men dessverre var det noen som ble ødelagt. Et annet sted hørte jeg at en kirke ble løftet opp og snudd på grunnmuren uten at den blåste ned. Dette så jeg ikke selv, men jeg hørte det fortalt.

Vi kunne se når en blizzard var i anmarsj. Den kom som regel fra vest, og da vi skjønnte at den var på vei mot oss, så var det bare å spenne fra hestene og komme seg opp til husene for å berge liv. Det var ingen som kunne stå på bena ute når en blizzard blåste over prærien. En fikk være glad om en berget livet inne. Det var ofte nye stallbygninger å se på eldre farmer. Da var årsaken enten at de hadde blåst ned, eller så hadde lynet slått ned så de brant opp. På en farm i nærheten slo lynet ned i et grisehus. Jeg husker ikke sikkert, men jeg tror det var noe sånt som 50 griser der, og ingen berget livet, alt brant opp.

En annen gang, det var i Minnesota, hadde jeg en nifs opplevelse i tordenvær. Jeg kom kjørende etter veien med to hester for vogna. Da så jeg at

det brygget opp til tordenvær. Og plutselig da jeg kom forbi en stor eik, slo lynet ned i eika og kløvde den i to. Jeg var vel ca 30 - 40 meter ifra, men jeg holdt på å bli blåst ned av vogna, og hestene reiste seg opp på bakbena. Det begynte å brenne i lyngen der, men da kom regnet med det samme, så brannen sloknet. Så det gikk bra det og.

I 1917 fikk vi brennevinsforbud i Statene, mens det var fritt i Canada. Jeg jobbet den gang på en stor farm hos den før nevnte John Wolden i Saum Minnesota. Der i Red River Valley var det en norskfødt flyver som hadde vært med Amerika i krigen i Europa. Og det fortaltes at da han dimitterte så fikk han flyet – en todekker, av staten, som takk for sin krigsinnsats. Med dette flyet drev han offisielt taxifyging. Men om natten tok han seg en tur over til Canada. Det var ikke så langt over grensen dit. Der lastet han ombord whisky og fløy så tilbake til Minnesota med lasten. Det trengtes jo ingen spesiell flyplass på prærien, en kunne lande nesten hvor en ville. Politiet var oppmerksom på ham, men de fikk aldri tak i han, for han hadde avtalt med sine folk som var møtt opp med bil. Når politiet så lysene dro de ut for å ta han, men da hadde han allerede levert lasten, og den var borte før politiet kom fram. Og om dagen drev han som sagt med taxifyging. For 5 dollar kunne vi få bli med på en ti minutters tur. Så han hadde lovlige inntekter.

Men det var jo forskjellig med smuglertrafikken. Det var høsten 1918 vi drev med tresking i nærheten av en liten by som heter Portel. Den ligger midt pæå grensen mellom Nord-

Krigeren fra Drammen som drev med taxifyging om dagen og smuglet whisky om natta. Her fyller han bensin på flyet.

Dakota og Canada. Grensa gikk etter hovedgata der. Når vi skulle ha litt adspredelse, så dro vi inn til Portel. På Canadasiden lå et stort hotell med bar og restaurant og alle rettigheter. Der kunne vi gå inn og kjøpe oss drinks så mye vi ville, de kostet 10 cent pr stk. Men hvis vi ville ha med oss litt ut så kunne vi få det og. Det var ulovlig for oss, men vi kunne gå inn på bakrommet, og der fikk vi kjøpt en flaske whisky, men da var prisen 20 dollar pr flaske.

Vi hadde da vært der borte i 5 år, og det var gode tider i De Forenede Stater vesentlig på grunn av krigen i Europa. Det var mangel på arbeidstakere over alt, og vi fikk gode lønninger. Den siste høsten vi jobbet i skogen i Minnesota

Olav Hagen i Saum Minnesota 19 år gammel.

betaltes det slike lønninger som det aldri har vært betalt før. Men etter hvert utover vinteren begynte det å gå nedover. I midten av mars -21 var ikke lønningene mer enn halvparten av det de var i oktober -20. Da bestemte vi oss for å reise hjem. Det var mange som snakket om det. Jeg tror mange som hadde spart seg opp penger nok til hjemreisa bestemte seg for å dra da. I følge reiste vi da, min bror Magne, Martin Volden fra Tolga, som hadde vært der i mange år, og en gutt fra Sogn som hadde vært med i krigen, og som vi var sammen med i skogsleiren om vinteren – og jeg.

Vi reiste da fra Kellier til Minnea-

polis for å ordne med våre papirer på legasjonen der. Vi betalte ikke noe skatt der, for du ble ikke ilagt skatt før du hadde tjent over 1000,- dollar i året. Når vi skulle ut av landet så måtte vi gjøre rede for hvor mye vi hadde tjent siste året, og vi fikk det til litt i underkant av 1000 dollar på papiret. Når vi kom opp i legasjonen i Minneapolis og skulle ordne med billetter og pass, så var det vel noe ugreie. Det var nå mest damer der. Men så var det ei som ikke fikk det riktig klart for seg hva vi hadde. Så var det ei dame litt lenger borti salen som ropte – oversatt til norsk – “send dem over til den rød-hårete irske jenta der borte så skal vi ordne det.” Vi gikk dit og fikk papira i orden.

Vi reiste så fra Minneapolis den 15. april, og så var det å sitte tre døgn på toget til New York. Det var ikke sovevogn på toget, så vi satt på benken og sov når vi fikk det til og var trøtt nok. Mat fikk vi kjøpt på toget, og det hendte at toget stoppet litt lengre på større steder, så vi fikk komme ut og strekke på bena.

Da vi kom til New York så tok vi inn på hotell, for vi måtte vente et par dager til båten skulle gå. Da vi kom opp på hotellet så ble vi vist opp på rommet av en hotellgutt. Han hadde flere i følge med seg, og da vi var kommet inn på rommet var han snar om å låse døra og forsvant. Da det hadde gått en stund kom han igjen alene og skulle ha drikkepenger. Han ville ikke dele med de andre.

Vi benyttet tiden i New York til å se oss omkring. Vi måtte jo prøve undergrunnsbanen og ellers var det mye å se på der.

Så gikk vi ombord i “Stavangerfjord” som da var en ny båt og en god sjøbåt, så vi merket nesten ikke sjøgangen, enda vi hadde mye dårlig vær over Atlanteren. Etter noen døgn fikk vi se norskekysten en morgen. Jeg husker godt det synet. Det var akkurat i soloppgangen, og vi fikk se de norske fjellene badet i sol. Den 2. mai kom vi til Bergen, og der gikk vi i land. Vi tok toget fra Bergen til Kristiania, og derfra tok vi toget til Tolga, og bega oss på siste etappe av hjemreisen.

Da toget kom til Tolgen stasjon fikk vi se at det var mye folk der. Det var visst ventendes langveisfarende gjester. Det var møtt frem kamerater og andre kjente der. For å unngå en del oppstyr gikk vi av på andre siden av toget. Og der sto lillesøster Sigrid og ventet på oss. Så vi kom oss da hjem. Det var slutten på vår Amerikatid som varte i ganske nøyaktig 5 år. Jeg var da 19 år og min bror Magne var 21 år.

Etterord

Ingen av brødrene reiste over igjen, men ble på Tolga. Jeg vet at far en gang hadde tanker om å reise over igjen for å begynne å farme i Saum rundt 1930, men det ble bare med tanken. Han giftet seg med Ragna Øyen i 1928, og de fikk to barn, min søster Gerd som ble født i 1930 og jeg Jens Oddvar født i 1936. Gerd døde i 1993, så jeg er den eneste som lever av vår familie. Far begynte som tømmermann hos sin bror Petter, og arbeidet delvis med husbygging og anleggsarbeid i årene frem til 1940, og under krigen var han mye på arbeid hjemmefra. Først i 1940

arbeidet han på Os med å bygge opp igjen tre gårder som ble ødelagt av krigshandlinger, og etter 1950 flyttet de til Oslodistriktet, hvor han etablerte eget byggefirma. Og ble der i alle år, til de døde. Mor døde i 1977 og far i 1981. Han ble akkurat 80 år.

Magne giftet seg første gang med Lina Malmåsen i 1924 og fikk to sønner, Olav født i 1925 og Njål Vidar i 1927 som døde i 1994. Lina døde i 1929 og Magne giftet seg på ny med Inga Oline Røkbuvoll. De fikk datteren Gunnveig i 1937.

Av direkte etterkommere etter Amerikafarerne er det nå bare Olav, Gunnveig og jeg som lever.

Magne fikk jord og bygde seg et småbruk på Tolga, hvor han og Inga bodde til de ble pensjonister. Da overlot han småbruket til sønnen Njål som hadde det som feriebolig, og de kjøpte husene på farsgården “Skreddargarden” av brorsønnen Oddbjørn nå, hvor de bodde til de døde.

Martin Volden som kom tilbake til Norge sammen med Olav og Magne hadde planer om å reise tilbake men det ble det ikke noe av. Han kjøpte seg hus på Tolga og levde enslig til han døde en gang etter 1950. Han hadde hus ikke langt fra der hvor far hadde bygd, så han var en flittig gjest hjemme hos oss i alle årene han levde.

Alle bildene er fra Olav Hagens billedsamling fra Amerika, som jeg, Jens O. har arkivert og bearbeidet.

Jens O. Hagen
2443 Drevsjø